

μαζί. Να δουν τους άλλους να χορεύουν... Φυσικά, αυτό έχει αλλάξει στα πανηγύρια του Αυγούστου. Και η απόλυτη ευπρέπεια που χαρακτηρίζει τις κινήσεις ενός ντόπιου σίγουρα διαφέρει από τον τρόπο που θα μεθύσει ή θα φιληθεί στη μέση της πίστας ο τουρίστας με την κοπέλα που μόλις γνώρισε. Κι αυτό μπορεί εύκολα να δώσει την αφορμή.

Μια Ικαριώτισσα μου το είπε πολύ χαρακτηριστικά:

- Πολλοί Ικαριώτες έχουν αρχίσει και δεν πολυθέλουν τόσο κόσμο, γιατί γίνονται τσαμπουκάδες στα πανηγύρια.
- Γιατί γίνονται τσαμπουκάδες; ρωτώ εγώ.
- Τσακώνονται με τους Γκρούβαλους!

Λίγο μετά, και καθώς η κουβέντα μας έχει πάει στα παλιότερα χρόνια, μου αναφέρει πάλι για τσακωμούς στα πανηγύρια.

- Καλά! απορώ εγώ. Τότε δεν είχε τουρισμό! Ούτε Γκρούβαλους. Γιατί τσακώνονταν στα πανηγύρια;
- Τσακώνονταν για τον χορό. Όταν ανέβαινε μια παρέα να χορέψει ενώ είχε παραγγείλει άλλη το χορό...

Όπως καταλαβαίνει κανείς, στην πραγματικότητα ψάχνουν μια αφορμή για τσακωμό. Για τζερτζελέ. Τους είδα και σε αυτό το μικρό πανηγύρι, στου Αμάλου, όπου οι γυναίκες χτύπαγαν επαινετικά τους άντρες τους επειδή «έβαλαν στη θέση τους τους ξένους», και οι άντρες είχαν ζωγραφισμένη στα πρόσωπά τους την περηφάνια. Το διασκεδάζαν στην πραγματικότητα. Τώρα οι ξένοι τους προσφέρουν ένα εύκολο άλλοθι: είναι αυτοί οι Άλλοι. Τότε, ήταν η άλλη οικογένεια. Ή το άλλο χωριό. Και ούτω καθεξής...

Πλέον δεν έχει σημασία τι από όλα αυτά ευσταθεί. Τα στερεότυπα έτσι χτίζονται, και απαιτείται προθυμία και προσπάθεια για να διακρίνει κανείς ανάμεσά τους. Όταν τα στερεότυπα επικρατούν, είναι εύκολο να εντάξει κανείς μέσα σ' αυτά οποιαδήποτε συμπεριφορά.

Ο διαχωρισμός και η περιφρόνηση προς τους αποκαλούμενους «Γκρούβαλους» σχετίζεται και με τη νόρμα, τη συνήθεια της ομάδας. Αυτή που αποδεικνύεται ενίοτε πιο αυστηρή ή καταπιεστική από οποιονδήποτε νόμο. Διότι οι άνθρωποι φοβούνται το διαφορετικό. Τους είναι άγνωστο και δεν ξέρουν πώς να αντιδράσουν, πώς να το προσεγγίσουν. Αυτή η αίσθηση ανικανότητας τούς κάνει αντιδραστικούς, επιφυλακτικούς. Η διαφορετικότητα καταρρίπτει την αίσθηση συνοχής της ομάδας – στο βαθμό που η κάθε ομάδα ενοποιείται μέσω υποτιθέμενων ομοιοτήτων, μέσω κοινών τόπων. Η συνοχή απειλείται έστω και μόνο στο μυαλό. Αλλά από εκεί δεν ξεκινούν όλα; Άλλωστε υπάρχει και η ζήλια. Γιατί αυτός να το κάνει και εγώ όχι; Γιατί αυτοί να διαφέρουν; Ανθρώπινο συναίσθημα κι αυτό. Όπως η ανασφάλεια, ο φόβος...

Όταν, λοιπόν, ένας «ξένος» κλέψει το ψωμί και τα λεφτά του φούρναρη, η μήνις των Ικαριωτών θα πέσει σε όλους όσοι κάνουν ελεύθερη κατασκήνωσή, λόγου χάρη. Όχι μόνο επειδή απαγορεύεται από τον νόμο. Αλλά επειδή επιπλέον δεν είναι αυτό που συνηθίζεται. Εμείς, που μένουμε στα σπίτια μας, στις συγκροτημένες κοινωνίες μας εύκολα θα τα βάλουμε με τους Άλλους, που μένουν στο χύμα, «τους βρωμιάρηδες, τους άπλουτους». Αν ο κλέφτης ήταν οποιοσδήποτε άλλος, που χτίζει και μια αυθαίρετη σοφίτα στο σπίτι του, δεν θα κατηγορούσε κανείς όσους μένουν σε σπίτι, όσους χτίζουν αυθαίρετα. Διότι τότε θα κατηγορούσαν τους ίδιους τους τους εαυτούς. Έτσι, η κατηγορία θα εστιαζόταν λογικά σε αυτόν που το έπραξε. Αντιθέτως, η φήμη του «Γκρούβαλου» χτίζεται, και δεν καταρρίπτεται ούτε όταν οι συνθήκες αλλάξουν, όταν κανείς πια δεν θα θυμάται πώς και γιατί.

Πολύ δεν ασχοληθήκαμε με τους «Γκρούβαλους» και τους Ικαριώτες; ίσως αναρωτηθεί κανείς. Μα, δεν ασχολούμαστε με αυτούς τόσην ώρα. Αυτοί είναι απλώς η αφορμή. Αλλάζοντας την κλίμακα και τα ονόματα, τα πράγματα αποκτούν μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Ας μετονομάσουμε λοιπόν, τους «Γκρούβαλους» σε Αλβανούς και τους Ικαριώτες σε Έλληνες! Και ας πάμε σε μια μεγάλη παρένθεση, πίσω στο 1990-1992.

[Παρένθεση: οι Αλβανοί μετανάστες.

Το 1991 ξεκίνησε ένα μαζικό μεταναστευτικό ρεύμα από την Αλβανία προς την Ελλάδα. Αιτία του στάθηκε η πολιτική αναταραχή στην Αλβανία που, στον κυκεώνα των αλλαγών που καλούνταν να αντιμετωπίσουν οι χώρες του ανατολικού μπλοκ, άνοιξε κι αυτή τα σύνορά της για πρώτη φορά. Φοβούμενοι πολλοί Αλβανοί πως αυτή είναι και η μόνη τους ευκαιρία για φυγή, πέρασαν μαζικά τα σύνορα προς τους πιο άμεσους προορισμούς: Ελλάδα και Ιταλία. Το 1997 είχαμε το δεύτερο μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα από την Αλβανία (μικρότερο δε του 1991), ως συνέπεια του *σκανδάλου των πυραμίδων*: μια υπόθεση παρατραπεζικών επενδύσεων στις οποίες πολλοί μετανάστες που είχαν επιστρέψει στην Αλβανία, αλλά και άλλοι Αλβανοί πολίτες, επένδυσαν τα χρήματά τους, για να τα χάσουν οριστικά. Αυτή η εισροή των Αλβανών στη χώρα μας αποτέλεσε βαθύτατο σοκ για την ελληνική κοινωνία, με πολλαπλές συνέπειες.

Οι αρχικές αιτίες αυτού του σοκ ήταν κυρίως δύο. Η μία είναι ότι η μετανάστευση προς την Ελλάδα έγινε ξαφνικά και μαζικά. Δεν είναι ότι δεν υπήρχαν μετανάστες στην Ελλάδα πριν το '90. Υπήρχαν. Ήταν κυρίως Πολωνοί, Ρουμάνοι κ.ά. και οι αριθμοί τους ήταν σχετικά περιορισμένοι. Όμως, από το '90 και μετά τα δεδομένα άλλαξαν ριζικά. Τόσο μεγάλη ήταν η αλλαγή ώστε καταγράφηκε ως τέτοια στη διεθνή βιβλιογραφία περί μετανάστευσης.